



## บทเรียนจากสังคมไทย: การเมืองแห่งความกรุณากับการออกแบบนโยบาย สาธารณะที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง\*

### LESSONS FROM THAI SOCIETY: THE POLITICS OF COMPASSION AND INCLUSIVE PUBLIC POLICY DESIGN

พระสมุห์กัมพล กิตติโก (บุญนิยม)<sup>1</sup>,  
พระครูสังฆรักษ์อริวัฒน์ อริวพัฒน์ (วัดตะสิริชัย)<sup>2</sup>,  
พระครูสมุทรวชิรานุวัตร (ธัญชัย อธิมชโย)<sup>3</sup>  
Phrasamu Kampol Kittiko (Bunniyom)<sup>1</sup>,  
Phrakhrusangkharak Atiwat Atiwattano (Wattasirichai)<sup>2</sup>,  
Phrakhrusamutwachiranuwat (Thanancha Arinjayo)<sup>3</sup>  
<sup>1</sup>วัดอินทาราม สมุทรสงคราม,  
<sup>2</sup>วัดตะโหนดทราย สมุทรสงคราม,  
<sup>3</sup>วัดเพชรสมุทรวรวิหาร สมุทรสงคราม  
<sup>1</sup>Wat Intharam, Samut Songkhram,  
<sup>2</sup>Wat Tanoodray, Samut Songkhram,  
<sup>3</sup>Wat Phet Samut Worawihan, Samut Songkhram  
Corresponding Author E-mail: atiwat9953@hotmail.com

#### บทคัดย่อ

บทความนี้ ศึกษาแนวคิดการเมืองแห่งความกรุณาและการออกแบบนโยบายสาธารณะที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัดของนโยบายสาธารณะแบบดั้งเดิมในสังคมไทยที่มักเน้นความถ่วงหน้าและความเสมอภาคเชิงรูปแบบ แต่กลับไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของชีวิตจริงและความเปราะบางของประชาชนได้อย่างแท้จริง บทความใช้การสังเคราะห์แนวคิดทางรัฐศาสตร์ นโยบายสาธารณะ และงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยเฉพาะบทเรียนจากวิกฤตโควิด-19 ซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงช่องว่างเชิงโครงสร้างด้านการเข้าถึงสวัสดิการ บริการรัฐ และระบบดิจิทัลของกลุ่มเปราะบาง อันเป็นผลจากการออกแบบนโยบายที่ขาดมิติความเข้าใจเชิงมนุษย์และการมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งที่พบจากการศึกษา คือ การเมืองแห่งความกรุณาสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคุณธรรมสาธารณะที่ช่วยขยายขอบเขตการออกแบบนโยบายให้ยึดโยงกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความแตกต่าง และความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์

\*Received January 7, 2026; Revised January 29, 2026; Accepted February 5, 2026



มากขึ้น เมื่อผสานหลักสติ ความกรุณา และความรับผิดชอบเข้ากับวงจรมโนบายสาธารณะ ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การออกแบบ การดำเนินงาน ไปจนถึงการประเมินผล จะช่วยลดช่องว่างระหว่างเจตนาโมบายกับผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ และเสริมสร้างความไว้วางใจรวมถึงความชอบธรรมของรัฐในระยะยาว บทความสรุปว่า การเมืองแห่งความกรุณาไม่ได้เข้ามาแทนที่หลักความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน หรือโครงสร้างทางการเมืองเดิม แต่ทำหน้าที่เติมเต็มให้หลักการเหล่านั้นสามารถตอบสนองต่อความเป็นจริงของสังคมไทย และเป็นฐานสำคัญของการพัฒนามโนบายสาธารณะที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังอย่างยั่งยืน

**คำสำคัญ:** การออกแบบนโยบายสาธารณะ; นโยบายที่ครอบคลุม; ความชอบธรรมทางสังคม; การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

## Abstract

This article studies the concept of the politics of compassion and the design of public policies that leave no one behind. The objective is to analyze the limitations of conventional public policy approaches in Thailand, which often emphasize universality and formal equality but fail to adequately respond to the diverse lived realities and vulnerabilities of citizens. The article synthesizes political science theories, public policy frameworks, and empirical reflections on social inequality in the Thai context, particularly lessons drawn from the COVID-19 crisis. The crisis clearly exposed structural gaps in access to welfare, public services, and digital systems among vulnerable groups, resulting from policy designs that lack human-centered understanding and meaningful public participation. The findings indicate that the politics of compassion can function as a public moral framework that broadens policy design toward greater attention to human dignity, diversity, and outcome-based justice. Integrating mindfulness, compassion, and responsibility throughout the public policy cycle from problem definition and policy design to implementation and evaluation can reduce the gap between policy intentions and real-world outcomes, while strengthening public trust and state legitimacy in the long term. The article concludes that the politics of compassion does not replace principles of justice, human rights, or existing political structures, but rather complements and deepens them, enabling public policies to respond more effectively to the realities of Thai



society and to support sustainable development that truly leaves no one behind.

**Keywords:** Public Policy Design; Inclusive Policy; Social Legitimacy; Leaving No One Behind

## บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ การเข้าถึงการศึกษา สวัสดิการ และการกระจายทรัพยากรของรัฐยังคงดำรงอยู่ในระดับสูง แม้รัฐจะพยายามออกแบบนโยบายสาธารณะในลักษณะถ้วนหน้าและยึดหลักความเสมอภาค เป็นสำคัญ แต่ผลลัพธ์ในทางปฏิบัติมักไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของบริบท ชีวิตจริงของประชาชนได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นแรงงาน ชุมชนชนบท และประชาชนชายขอบซึ่งยังคงเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างด้านอำนาจ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ ความไม่เสมอภาคเชิงสถาบันดังกล่าว สะท้อนปัญหาของการกำหนดนโยบายแบบรวมศูนย์และการออกแบบจากบนลงล่าง ซึ่งลดทอนบทบาทของประชาชนในฐานะผู้มีประสบการณ์ชีวิตและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตรง (ภุริวิจันท์ ปุณยวุฒิปรีดา, 2563) เมื่อพิจารณาในเชิงบริบท วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2565 ได้เปิดเผยช่องว่างเชิงโครงสร้างของนโยบายสาธารณะไทยอย่างชัดเจน มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาของรัฐจำนวนมาก ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางได้อย่างทั่วถึง ทั้งผู้สูงอายุ ผู้พิการ และแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะในกรณีที่นโยบายพึ่งพาระบบดิจิทัลเป็นหลัก ส่งผลให้ประชาชนจำนวนหนึ่งถูกกันออกจากกระบวนการช่วยเหลือโดยปริยาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า นโยบายที่ถูกออกแบบในนามของความถ้วนหน้า มิได้หมายความว่า จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์เสมอไป หากขาดความเข้าใจในเงื่อนไขชีวิตจริงและความเปราะบางที่แตกต่างกันของผู้คนในสังคม (เพ็ญพิชญ์ โปธารมภ์, 2564)

ในขณะเดียวกัน ประสบการณ์จากภาคประชาสังคมและเครือข่ายชุมชนในช่วงวิกฤตกลับชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของความร่วมมือและความเอื้ออาทรในระดับฐานราก การจัดตั้งครัวกลาง การดูแลผู้ป่วยติดบ้าน และการระดมทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูง ล้วนสะท้อนว่าความกรุณาและทุนทางสังคมยังคงเป็นกลไกสำคัญในการประคับประคองชีวิตผู้คนเมื่อกลไกรัฐไม่สามารถตอบสนองได้อย่างทันทั่วถึงที่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนำไปสู่คำถามเชิงวิชาการที่สำคัญว่า เหตุใดนโยบายสาธารณะไทยจำนวนมาก จึงยังไม่สามารถสะท้อนประสบการณ์ชีวิตจริงของประชาชน และเหตุใดแนวคิดเรื่องการพัฒนา



ที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังจึงยังไม่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในกระบวนการนโยบายของรัฐ (ฉัฐวิวัฒน์ ชัชวณัฐภักดิ์, 2567)

ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดนโยบายที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ได้รับการหยิบยกขึ้นมาในฐานะกรอบคิดสำคัญของการพัฒนาพร้อมสมัย โดยเน้นการออกแบบนโยบายที่ตระหนักถึงความแตกต่าง ความเปราะบาง และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนทุกกลุ่ม แนวคิดนี้ไม่ได้มุ่งเพียงการขยายความครอบคลุมของบริการรัฐในเชิงปริมาณ หากแต่ให้ความสำคัญกับความเปราะบางเชิงผลลัพธ์และการเข้าถึงที่แท้จริง (เดชตมจล สาลี, 2568) อย่างไรก็ตาม ในบริบทสังคมไทย การศึกษานโยบายที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังยังคงเน้นการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างหรือเชิงเทคนิคเป็นหลัก ขณะที่มิติด้านคุณธรรม ความเข้าใจเชิงมนุษย์ และประสบการณ์ชีวิตของกลุ่มเปราะบางยังถูกกล่าวถึงอย่างจำกัด (สัณทฤชณ์ บุญช่วย, 2567)

จากช่องว่างดังกล่าว ผู้เขียนจึงมุ่งเสนอการเมืองแห่งความกรุณาในฐานะกรอบแนวคิดเชิงคุณธรรมที่สามารถเติมเต็มข้อจำกัดของการออกแบบนโยบายสาธารณะแบบเดิม โดยเน้นการผสมผสานความเข้าใจเชิงมนุษย์ ความเห็นอกเห็นใจ และความรับผิดชอบเข้าสู่กระบวนการนโยบาย ตั้งแต่การกำหนดปัญหาไปจนถึงการประเมินผล บทความนี้มีได้มุ่งเสนอกรอบเชิงอุดมคติ หากแต่ต้องการขยายขอบเขตการวิเคราะห์นโยบายที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังให้เชื่อมโยงกับบริบทสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม และชี้ให้เห็นว่า การเมืองแห่งความกรุณาสามารถเป็นฐานสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์และความชอบธรรมของรัฐในระยะยาวได้

### กรอบแนวคิดการเมืองแห่งความกรุณา

ความกรุณา ในบริบททางสังคมและการเมือง หมายถึง ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อความทุกข์ของผู้อื่น พร้อมความปรารถนาให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น และลงมือช่วยเหลืออย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงรู้สึกสงสารผ่าน ๆ บนฐานของมนุษยธรรม ซึ่งเมื่อนำมาเป็นกรอบคุณธรรมสาธารณะ จะเปลี่ยนนิยามของคำว่าพลเมือง จากผู้มีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ควรได้รับความใส่ใจ เข้าใจ และโอกาสที่เท่าเทียม แนวคิดดังกล่าวได้รับการสะท้อนในบริบทไทยผ่านงานที่เชื่อมโยงปรัชญาในทางพระพุทธศาสนากับการออกแบบสวัสดิการและนโยบายสาธารณะ โดยนักวิชาการได้เสนอว่า คุณค่าทางพระพุทธศาสนาอย่างความมีเมตตา ความมีสติ และการพึ่งพากัน ควรเป็นฐานของนโยบายสวัสดิการที่เอื้อให้กลุ่มเปราะบางได้รับการดูแลอย่างเป็นองค์รวม ไม่เพียงแต่เรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น แต่รวมถึงสุขภาวะทางกาย ทางใจ และคุณภาพชีวิตโดยรวม (Niltakan, 2025) อีกทั้งยังมีนักวิชาการที่เห็นต่าง โดยชี้ว่า แม้ความเมตตาจะถูกมองว่า เป็นเข็มทิศ



ทางคุณธรรม ที่ดูไม่ขัดแย้งกับสังคมเสรีนิยมสมัยใหม่ แต่ก็มีข้อจำกัดและข้อท้าทาย โดยเฉพาะเมื่อความเมตตาถูกนำมาใช้งานในระบบสาธารณสุขอย่างไม่ระมัดระวัง อาจกลายเป็นเครื่องมือของอคติ หรือกลุ่มเปราะบางยังถูกวางในฐานะผู้รับสงสาร มากกว่าคนที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียม (Käpylä & Kennedy, 2014) ดังนั้น การนิยามคำว่า ความเมตตา ในทางการเมืองแห่งความกรุณาจึงไม่ควรมองแค่ความสงสาร หรือความเมตตาแบบเก่า แต่ต้องรวมความยึดมั่นในความเป็นมนุษย์ และโอกาสที่เท่าเทียมเข้าไปด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทางการเมืองกระแสหลัก ความยุติธรรม การกระจายอำนาจ และสิทธิมนุษยชน โดยแนวคิดแบบดั้งเดิมในรัฐศาสตร์หรือการเมืองมักอิงกับหลัก ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน และการกระจายอำนาจหรือทรัพยากร ซึ่งเน้นโครงสร้าง นโยบาย กฎหมาย และสถาบันเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและโอกาสที่เท่าเทียม ดังนั้น กรอบความกรุณาจึงเปรียบเสมือนการเติมมิติทางจิตวิญญาณและคุณธรรมให้แก่ โครงสร้างเหล่านั้น โดยไม่ได้แทนที่แต่เสริมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อรัฐ หรือสถาบันไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชากรที่เปราะบางได้อย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างในบริบทไทย คือ แนวทางธรรมาภิบาลที่เสนอให้ผู้ปกครองมีทั้งความยุติธรรม ต่อประชาชน และความเมตตากรุณาต่อปัจเจกบุคคล กล่าวคือ รัฐควรดูแลทั้งสังคม โดยรวม และให้เกียรติความเป็นมนุษย์ของคนแต่ละคน (ภัทรพร สิริกาญจน, 2562) และเพื่อให้เห็นภาพของการเปรียบเทียบชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้สังเคราะห์เป็นตาราง เปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นถึงแนวคิดแบบดั้งเดิม และการเมืองแห่งความกรุณา ดังนี้

### ตารางที่ 1 แนวคิดแบบดั้งเดิม และการเมืองแห่งความกรุณา

แนวคิดแบบดั้งเดิม	การเมืองแห่งความกรุณา
เน้นโครงสร้าง กฎหมาย นโยบาย และการกระจายทรัพยากร	เน้นคุณธรรม การเห็นอกเห็นใจ ความรับผิดชอบ ความ เป็นมนุษย์
มองประชาชนเป็นหน่วยนับ/ฐานข้อมูล/ผู้มีสิทธิ	มองประชาชนเป็นคนที่มีชีวิต ประสบการณ์ และความ เปราะบางจริง ๆ
มุ่งความเสมอภาคเชิงโอกาส	มุ่งความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์
มักลดความซับซ้อนของประสบการณ์ส่วนบุคคล	รับฟังเสียงจริง ง่ายต่อการออกแบบนโยบายที่ตอบโจทย์ เชิงบริบทและมนุษย์

จากตารางที่ 1 สามารถเห็นความแตกต่างเชิงกรอบคิดระหว่างแนวคิดแบบดั้งเดิม และการเมืองแห่งความกรุณาได้อย่างชัดเจน โดยแนวคิดดั้งเดิมมักเน้นไปที่โครงสร้างทาง การเมือง กฎหมาย นโยบาย และกลไกสถาบันเป็นแกนกลาง โดยมองประชาชนในฐานะ ผู้มีสิทธิหรือหน่วยข้อมูลที่อยู่ภายใต้การจัดสรรของรัฐ จึงให้ความสำคัญกับหลักความเสมอ ภาควเชิงโอกาสและความเป็นทางการของกระบวนการ แต่กรอบคิดเช่นนี้มีกีดทอนความ



ซับซ้อนของประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้กำหนดนโยบายไม่สามารถมองเห็นความเปราะบางเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะกลุ่มได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ ในทางกลับกันการเมืองแห่งความกรุณา เสนอให้รัฐและผู้ออกแบบนโยบายมองประชาชนผ่านสายตาที่เห็นความเป็นมนุษย์อย่างเต็มมิติ โดยตระหนักถึงชีวิต ความต้องการ ความทุกข์ และเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกันของแต่ละคน มากกว่าจะมองผ่านตัวเลขหรือสถิติในเชิงนามธรรม กรอบคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับคุณธรรม เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความเข้าใจเชิงประสบการณ์ พร้อมทั้งเน้นการรับฟังเสียงของผู้ได้รับผลกระทบจริง เพื่อให้เกิดนโยบายที่ตอบสนองต่อความเป็นจริงในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น

จากความแตกต่างดังกล่าว การเมืองแห่งความกรุณาจึงทำให้การออกแบบนโยบายมีความละเอียดอ่อนต่อมนุษย์มากกว่า ส่งเสริมความยุติธรรมเชิงผลลัพธ์มากกว่าความเสมอภาคเชิงรูปแบบ และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทร่วมในการกำหนดนโยบายด้วยมุมมองที่ยืดหยุ่นกับความเปราะบางและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แนวคิดนี้จึงเป็นการขยับการเมืองออกจากกรอบเทคนิคแบบแข็งทื่อ ไปสู่รูปแบบที่เข้าใจความซับซ้อนของสังคมร่วมสมัย และช่วยให้รัฐสามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง เข้าถึง และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเมื่อผสมผสานระหว่างสติ (Mindfulness) + กรุณา (Compassion) + ความรับผิดชอบ (Responsibility) เข้าด้วยกัน กรอบนี้สามารถกลายเป็นแก่นของประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมได้ เช่น สติ ทำให้สังเกตและเข้าใจความทุกข์ เจ็บปวด และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ไม่ใช่ตัดสินจากภาพรวมหรือข้อมูลเชิงสถิติอย่างเดียว กรุณา เป็นแรงขับให้รัฐหรือผู้กำหนดนโยบายลงมือด้วยความห่วงใย เข้าใจมนุษย์และความเปราะบางในสังคม และความรับผิดชอบ ทำให้การออกแบบ/ตัดสินใจเชิงนโยบายมีจริยธรรม มุ่งผลดีต่อประชาชน ไม่ใช่ผลประโยชน์ทางการเมืองหรือเศรษฐกิจเท่านั้น การคิดแบบนี้สั้นคลอน นิยามประชาธิปไตยแบบเดิมที่อาจเน้นแค่กลไกเลือกตั้ง สิทธิ เสรีภาพ และการกระจายอำนาจ แต่ละเลยความเป็นมนุษย์ที่อยู่เบื้องหลัง สิ่งนี้จึงคล้ายคลึงการศึกษาเรื่องของจิตสาธาณณะของนักวิชาการ ที่ชี้ว่า ประชาธิปไตยต้องมีฐานคุณธรรม และต้องสร้างพลเมืองที่ตระหนักในความเป็นส่วนรวมและการรับผิดชอบต่อสังคม (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2564) ดังนั้น สติ ความกรุณา และความรับผิดชอบต่อสังคม จึงไม่ใช่เพียงแค่หลักธรรมชาติเท่านั้น แต่สามารถเป็นแกนกลางของการเมืองสมัยใหม่ที่ผสมผสานคุณธรรมกับประชาธิปไตยให้เข้ากันได้

ดังนั้น เมื่อรัฐหรือสังคมใช้กรอบการเมืองแห่งความเห็นอกเห็นใจ หรือ Politics of Compassion จะช่วยลดอคติและเปิดช่องให้มองคนจากความเป็นมนุษย์ก่อนมองจากตัวเลข ฐานะ เชื้อชาติ เชื้อสาย อีกทั้งยังช่วยเบลอขอบเขต เรา เขา และลดการตีตราต่อกลุ่มเปราะบาง ด้วยการเพิ่มความเข้าใจ โดยรัฐหรือผู้กำหนดนโยบายรับฟังเสียงจริงของผู้ได้รับผลกระทบ เข้าใจปัญหาในเชิงประสบการณ์ ไม่ใช่แค่ผ่านดัชนีทางสถิติ พร้อมทั้ง



สร้างความร่วมมือ โดยให้ประชาชนเป็นหุ้นส่วนในการออกแบบนโยบาย ส่งเสริมความเป็นพลเมือง และเพิ่มความชอบธรรมของรัฐ ด้วยการกำกับดูแลที่ยืนอยู่บนบรรทัดฐานที่ยังรากด้วยความเห็นอกเห็นใจ จะนำไปสู่ระบบสวัสดิการที่ยั่งยืนและครอบคลุม โดยเฉพาะในสังคมที่มีความเปราะบางสูง (Niltakan, 2025) ในขณะที่เดียวกัน ถ้าใช้โดยไม่ระมัดระวังความเห็นอกเห็นใจอาจกลายเป็นเพียงเครื่องมือแห่งความสงสารที่เสริมความเหลื่อมล้ำแทนที่จะสร้างความเท่าเทียมจริง ๆ ดังนั้น กุญแจ คือ การบูรณาการความเห็นอกเห็นใจกับความยุติธรรม สิทธิ และโครงสร้างที่รองรับ เพื่อให้สังคมได้เข้าใจถึงการเมืองแห่งความกรุณาอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า กรอบแนวคิดการเมืองแห่งความกรุณาพยายามที่จะเลื่อนจุดสนใจของการเมืองจากการจับจ้องแต่โครงสร้าง กฎหมาย และตัวเลขทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเห็นถึงความเป็นมนุษย์ของประชาชนในมิติที่กว้างขึ้น ความกรุณาในฐานะคุณธรรมสาธารณะไม่ได้มาแทนที่หลักความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน หรือการกระจายอำนาจ แต่เข้ามาเติมเต็มให้หลักการเหล่านั้นมีความหมายในเชิงปฏิบัติมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับบริบทของสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำและความเปราะบางสูง เมื่อผลสนระหว่างสติในการตระหนักรู้ ความกรุณาในการเข้าใจผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อผลกระทบของนโยบาย กรอบคิดนี้ก็สามารถวางรากฐานให้ประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมได้ ทั้งช่วยลดอคติ เปิดพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือ และเสริมความชอบธรรมของรัฐในระยะยาว อย่างไรก็ตาม การเมืองแห่งความกรุณาจะเกิดผลได้จริงก็ต่อเมื่อถูกบูรณาการเข้ากับมิติของโครงสร้าง ความยุติธรรม และสิทธิอย่างรอบคอบเท่านั้น มิฉะนั้น ความกรุณาอาจถูกลดทอนให้เหลือแค่ความสงสารในแบบอุปถัมภ์ ซึ่งทำยที่สุดแล้วไม่สามารถนำไปสู่ความเป็นธรรมทางสังคมได้อย่างแท้จริง

### แนวคิดการออกแบบนโยบายแบบครอบคลุม

แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากการวิพากษ์ข้อจำกัดของนโยบายสาธารณะแบบเดิม ๆ ที่มักตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการและทรัพยากรของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่เมื่อพิจารณาให้ดี จะเห็นได้ว่าสมมติฐานนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตต่าง ๆ ปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำและการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนก็จะยิ่งชัดเจนขึ้น กรณีของการระบาดของโควิด-19 เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่าความไม่เท่าเทียมนี้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางอย่างรุนแรงเพียงใด ในช่วงที่ไทยรับมือกับโรคโควิด-19 รัฐได้นำมาตรการฉุกเฉินมาใช้เพื่อควบคุมสาธารณสุขและจำกัดเสรีภาพในหลายด้าน แต่กลับไม่มีการออกแบบนโยบายพิเศษที่จะช่วยคุ้มครองกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือคนที่เข้าถึงข้อมูลและบริการสาธารณสุขได้ไม่เพียงพอ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของนโยบายที่ไม่ได้ตอบโจทย์ความต้องการ



ของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง และทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ตกอยู่ในสถานะชายขอบของกระบวนการนโยบายสาธารณะอย่างชัดเจน (Amnesty International Thailand, 2020)

ในสังคมไทย ปัญหาเหล่านี้ปรากฏให้เห็นชัดเจนในหลายกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่โรคโควิด-19 แพร่ระบาด รัฐจำเป็นต้องปรับระบบบริการและการจัดการงานสาธารณะให้เข้าสู่รูปแบบดิจิทัลอย่างเร่งด่วน แต่การเปลี่ยนผ่านครั้งนี้กลับเปิดเผยปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีให้เห็นอย่างชัดเจน และจากงานวิเคราะห์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พบว่า เด็กและเยาวชนจำนวนมาก โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนออนไลน์ได้อย่างมีคุณภาพ สาเหตุหลักมาจากการขาดอุปกรณ์ การไม่มีอินเทอร์เน็ตที่เสถียร และสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผลที่ตามมา คือ มาตรการการศึกษาทางไกลซึ่งถูกออกแบบมาให้เป็นนโยบายที่ครอบคลุมทุกคน กลับสร้างผลลัพธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในทางปฏิบัติ และยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้รุนแรงขึ้นไปอีก สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดว่า นโยบายที่อาศัยเทคโนโลยีเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างกันของประชาชน ย่อมทำให้กลุ่มที่ขาดทรัพยากรและทักษะดิจิทัลถูกกันออกจากโอกาสโดยปริยาย และกลายเป็นผู้ที่ถูกมองข้ามในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (เสาวรัจ รัตนคำฟู, 2563)

นอกจากนี้ งานวิเคราะห์จาก Policy Watch ยังชี้ให้เห็นว่า ไทยกำลังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำเรื้อรัง ที่กีดกร่อนระบบสวัสดิการสังคม เนื่องจากงบประมาณด้านสวัสดิการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่รายรับของรัฐไม่เพียงพอ ที่สำคัญคือกลุ่มคนจนและผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและบริการพื้นฐานของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเมื่อระบบดิจิทัลซึ่งตั้งใจจะนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก กลับกลายเป็นอุปสรรคสำหรับผู้ที่ไม่มีฐานข้อมูลดิจิทัลครบถ้วนหรือขาดทักษะด้านดิจิทัล ทำให้ช่องว่างทางสังคมและการเข้าถึงบริการยิ่งกว้างขึ้น และเป็นภาระต่อระบบสวัสดิการโดยรวม (ธีรวัฒน์ หวังธิตธีรกุล, 2568) สถานการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การออกแบบนโยบายแบบเดิม ๆ ที่เน้นเพียงการดำเนินการจากศูนย์กลางและใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก หากไม่คำนึงถึงความแตกต่างของบริบทและชีวิตจริงของผู้คน จะทำให้บางกลุ่มถูกทิ้งไว้ข้างหลังและไม่ได้รับบริการตามที่นโยบายตั้งใจไว้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า แนวคิดการออกแบบนโยบายแบบครอบคลุมสะท้อนความจำเป็นที่รัฐจะต้องปรับวิธีคิด จากการมองนโยบายเป็นเพียงเครื่องมือเชิงเทคนิค ไปสู่การมองนโยบายในฐานะกระบวนการทางสังคมที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความแตกต่าง และเงื่อนไขชีวิตจริงของประชาชนอย่างรอบด้าน บทเรียนจากวิกฤตโควิด-19 ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า นโยบายที่ไม่ตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะด้านดิจิทัลและการเข้าถึงบริการ



ยอมทำให้กลุ่มเปราะบางถูกมองข้ามและถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ดังนั้น การออกแบบนโยบายแบบครอบคลุมจึงไม่ใช่เพียงการขยายความครอบคลุมของบริการรัฐให้กว้างขึ้น แต่คือการสร้างกระบวนการนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ลดอุปสรรคในการเข้าถึง และมุ่งสู่ผลลัพธ์ที่เป็นธรรม ซึ่งนี่คือฐานรากสำคัญของการเมืองแห่งความกรุณาในสังคมไทยร่วมสมัย

### การเมืองเชิงกรุณาและผลต่อความชอบธรรมของรัฐ

ความชอบธรรมของรัฐในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัยไม่ได้เกิดจากการมีอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับการยอมรับของประชาชนต่อการใช้อำนาจนั้นว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่สร้างภาระที่ไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การเมืองเชิงกรุณาในความหมายนี้จึงหมายถึงการใช้อำนาจรัฐโดยคำนึงถึงความเปราะบาง ความแตกต่าง และเงื่อนไขชีวิตจริงของประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้างความไว้วางใจและความยินยอมทางสังคมต่อรัฐ โดยเฉพาะในสถานการณ์วิกฤตที่รัฐจำเป็นต้องใช้อำนาจอย่างเข้มข้น

กรณีการบริหารจัดการสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทยสะท้อนความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างชัดเจน เพราะมีมาตรการรับมือโรคระบาดของรัฐไทยจำนวนหนึ่งถูกออกแบบภายใต้กรอบความมั่นคงและการควบคุมสาธารณสุข แต่ขาดการคำนึงถึงผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและความเปราะบางของกลุ่มเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แรงงานนอกระบบ และผู้ที่เข้าถึงข้อมูลด้านสาธารณสุขได้อย่างจำกัด ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มรู้สึกว่าตนเองถูกมองข้ามและไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียม (Amnesty International Thailand, 2020) สถานการณ์นี้ทำให้การใช้อำนาจของรัฐ แม้จะชอบด้วยกฎหมายกลับถูกตั้งคำถามในเชิงความถูกต้องและความเป็นธรรม ซึ่งทำให้เกิดการสั่นคลอนของความชอบธรรมในสายตาประชาชน

นอกจากนี้ ความชอบธรรมของรัฐยังถูกท้าทายผ่านมิติความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะเมื่อรัฐนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นกลไกหลักของการให้บริการและการเยียวยา งานวิเคราะห์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระบุว่า ช่องว่างทางดิจิทัลทำให้ประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และครัวเรือนรายได้น้อย ไม่สามารถเข้าถึงนโยบายด้านการศึกษาและสวัสดิการได้อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้นโยบายที่ถูกออกแบบในฐานะถ่วงน้ำหนักกลับสร้างผลลัพธ์ที่ไม่เป็นธรรมในทางปฏิบัติ (เสาวจรรัตน์คำฟู, 2563) ดังนั้น รัฐบาลจะต้องเข้าใจว่า สุขภาพมีค่าดังความร่ำรวยซึ่งนักการเมืองต้องลงทุนทรัพยากรให้กับระบบสาธารณสุขมากกว่านี้และทำให้ประชากรทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งทำให้สังคมมีความมั่นคง และการจะทำแบบนั้นได้



จำเป็นต้องแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างระหว่างประเทศเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาได้รับใช้ประชาชนของตนเองไม่ใช่รัฐเจ้าหนี้ เมื่อรัฐไม่สามารถรับมือกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเหล่านี้ได้ ความไว้วางใจต่อรัฐจึงลดลง และความชอบธรรมของนโยบายถูกตั้งคำถามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทบาทของสื่อและการสื่อสารทางการเมืองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการฟื้นฟูความชอบธรรมของรัฐในบริบทดังกล่าวให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำเรื้อรังและการเข้าถึงสวัสดิการที่ไม่เท่าเทียมได้กัดกร่อนระบบสวัสดิการสังคมไทย และทำให้ประชาชนจำนวนมากรู้สึกได้ว่า รัฐไม่สามารถปกป้องชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้อย่างแท้จริง (ธีรวัฒน์ หวังจิตติธรรมา, 2568) แต่ในขณะเดียวกันนั้น สื่อมวลชนและพื้นที่สาธารณะออนไลน์ทำหน้าที่เป็นกลไกกำกับตรวจสอบ ทำให้เสียงของกลุ่มเปราะบางและผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายปรากฏต่อสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่บังคับให้รัฐต้องปรับท่าทีและนโยบายให้มีความละเอียดอ่อนและเห็นอกเห็นใจมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเมืองเชิงบูรณาการมีศักยภาพในการเสริมสร้างความชอบธรรมของรัฐผ่านการใช้อำนาจที่ตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ ลดการกีดกันเชิงโครงสร้าง และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำหนดทิศทางนโยบาย เมื่อรัฐสามารถแสดงให้เห็นว่าการใช้อำนาจตั้งอยู่บนความห่วงใย ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง ความไว้วางใจของประชาชนย่อมเพิ่มขึ้น และความชอบธรรมของรัฐจะไม่ได้ตั้งอยู่บนกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่หยั่งรากอยู่บนการยอมรับของสังคมอย่างแท้จริง

### ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

การขับเคลื่อนสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังต้องเริ่มจากการบูรณาการความกรุณาเข้าสู่ทุกขั้นตอนของวงจรรณโยบายสาธารณะ ตั้งแต่กำหนดปัญหา ออกแบบ นำไปปฏิบัติ จนถึงติดตามผล เพื่อให้การเมืองไทยตอบโจทย์ชีวิตจริงของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางอย่างผู้สูงอายุ เพื่อให้ปัญหาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาสะท้อนความทุกข์ ความไม่มั่นคง และข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ผู้คนเผชิญอยู่จริง เมื่อเข้าสู่ขั้นการออกแบบนโยบาย ความกรุณาควรถูกแปลงเป็นหลักการเชิงปฏิบัติ เช่น การออกแบบนโยบายที่ยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่ การลดเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึง และการคำนึงถึงผลกระทบที่แตกต่างกันต่อกลุ่มประชาชนหลากหลาย ไม่ใช่เพียงการประกาศนโยบายถ้อยคำในเชิงรูปแบบเท่านั้น แต่ควรเปลี่ยนจากการพึ่งพาสถิติหรือค่าเฉลี่ย ไปสู่การรับฟังเรื่องราวชีวิตของประชาชน เช่น การสัมภาษณ์ชุมชนผู้สูงอายุในชนบทเพื่อเปิดเผยช่องว่างบริการสุขภาพ พร้อมทั้งมุ่งเน้นไป



ที่ความเมตตากรุณาที่จะช่วยให้ปัญหาสะท้อนความทุกข์และข้อจำกัดโครงสร้างจริง แนวทางนี้ลดความคลาดเคลื่อนและเพิ่มความชอบธรรมนโยบาย (เดชสมงคล สาโล, 2568)

ควบคู่กันนั้น การสร้างสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนา วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นการรับฟังและการเคารพความแตกต่าง รัฐและสถาบันทางการเมืองควรส่งเสริมการสื่อสารที่ลดการตีตราและการแบ่งขั้ว โดยเปิดพื้นที่ให้เสียงของกลุ่มที่มักถูกทำให้เงียบหรือถูกมองว่าเป็นภาระได้ปรากฏในพื้นที่สาธารณะอย่างมีศักดิ์ศรี วัฒนธรรมทางการเมืองเช่นนี้ช่วยให้ความขัดแย้งถูกจัดการผ่านการสนทนาและเหตุผล มากกว่าการใช้อำนาจเชิงบังคับ และทำให้ประชาชนรับรู้ว่ามีรัฐไม่ได้เป็นเพียงผู้สั่งการ แต่เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบต่อความทุกข์และความหวังของสังคมโดยรวม ดังนั้น ความกรุณา ต้องเป็นหลักปฏิบัติ เช่น สร้างนโยบายปรับตามบริบทท้องถิ่น ลดเงื่อนไขเข้าถึง และคำนึงถึงผลกระทบต่างกันต่อกลุ่มหลากหลาย เช่น นโยบาย Policy Co-Creation Lab หรือ ห้องสร้างนโยบายร่วม ที่เป็นเวทีออกแบบนโยบายเชิงปฏิบัติที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วน ร่วมคิด ร่วมออกแบบ และร่วมผลักดันแนวทางสู่การเปลี่ยนแปลงจริง (กลุ่มงานสื่อสารสังคม, 2568) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ โครงการ Participatory Budgeting ในกรุงเทพฯ ที่ชุมชนตัดสินใจบงเอง การเมืองแห่งความกรุณาจึงทำหน้าที่ลดระยะห่างเชิงอำนาจ และสร้างความไว้วางใจซึ่งเป็นฐานสำคัญของความชอบธรรมทางการเมือง นอกจากนี้ การออกแบบเครื่องมือเชิงนโยบายควรเปิดโอกาสให้กลุ่มเปราะบางมีบทบาทเป็นผู้กำหนด นโยบายร่วม มากกว่าจะเป็นเพียงผู้รับผลของนโยบายในภายหลัง แนวคิดการร่วมสร้าง นโยบาย (Co-Creation) ช่วยให้รัฐเข้าใจปัญหาในเชิงประสบการณ์ ลดความคลาดเคลื่อน ระหว่างเจตนา นโยบายกับผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ และเพิ่มความเป็นเจ้าของของประชาชน ต่อนโยบายสาธารณะ เครื่องมื่อดังกล่าวอาจอยู่ในรูปแบบของเวทีปรึกษาหารือเชิงพื้นที่ กลไกผู้แทนกลุ่มเปราะบางในกระบวนการออกแบบนโยบาย หรือการทดลองนโยบายในระดับท้องถิ่นก่อนขยายผลในระดับประเทศ การเปิดพื้นที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบได้ร่วมตัดสินใจ ไม่เพียงช่วยให้ตอบโจทย์ชีวิตจริงมากขึ้น แต่ยังสะท้อนการเคารพศักดิ์ศรีและความสามารถของประชาชนในฐานะพลเมืองอย่างแท้จริง (สุปรียา หวังพัชรพล, 2563)

ท้ายที่สุด การวางสถาบันและกลไกรองรับเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การเมืองแห่งความกรุณาไม่กลายเป็นเพียงวาทกรรมเชิงศีลธรรม รัฐควรพัฒนาพื้นที่สนทนาเชิง สาธารณะที่ปลอดภัยและเปิดกว้าง เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ นโยบาย และตรวจสอบการใช้อำนาจได้อย่างสร้างสรรค์ ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไก ความรับผิดชอบที่ยึดหลักคุณธรรม เช่น ระบบร้องเรียนที่เข้าถึงง่าย การประเมินนโยบาย โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบาง และการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส เมื่อสถาบันทางการเมืองสามารถรองรับการใช้อำนาจอย่างมีความกรุณา ความรับผิดชอบ และ



การมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเป็นระบบ สังคมย่อมมีศักยภาพในการก้าวไปสู่การพัฒนาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังอย่างยั่งยืน

หากกรอบการเมืองแห่งความกรุณาถูกนำไปบูรณาการอย่างเป็นระบบในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ อนาคตของการเมืองและการบริหารภาครัฐไทยย่อมมีแนวโน้มเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบที่เน้นการควบคุมและการจัดสรรทรัพยากรจากศูนย์กลาง ไปสู่การเมืองที่ให้ความสำคัญกับความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์มากขึ้น นโยบายสาธารณะจะไม่ถูกประเมินจากความครบถ้วนของขั้นตอนหรือความถ่วงน้ำหนักในเชิงรูปแบบเพียงอย่างเดียว แต่จะถูกพิจารณาจากความสามารถในการตอบสนองต่อความเปราะบางและเงื่อนไขชีวิตจริงของประชาชนแต่ละกลุ่ม อนาคตภาพดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความชอบธรรมของรัฐจะไม่ได้ตั้งอยู่บนอำนาจตามกฎหมายเป็นหลัก หากแต่หยั่งรากอยู่บนการยอมรับของสังคมว่าการใช้อำนาจรัฐตั้งอยู่บนความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอที่ชี้ว่า การเมืองที่มีฐานคุณธรรมและจิตสาธารณะเป็นเงื่อนไขสำคัญของประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2564)

ในเชิงการนำไปใช้ประโยชน์ กรอบการเมืองแห่งความกรุณาสามารถเป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนานโยบายสวัสดิการ การบริหารราชการ และการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมไทยเผชิญความเหลื่อมล้ำเรื้อรังและข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการของรัฐ การออกแบบนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนและกลุ่มเปราะบางมีบทบาทร่วมในการกำหนดทิศทาง จะช่วยลดช่องว่างระหว่างเจตนานโยบายกับผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ และเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้งบประมาณและทรัพยากรสาธารณะในระยะยาว นอกจากนี้ การบูรณาการความกรุณาเข้ากับกลไกนโยบายยังช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นของรัฐในการรับมือกับวิกฤตในอนาคต และลดการกีดกันความไว้วางใจที่เกิดจากนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของประชาชน ดังที่งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังจำเป็นต้องอาศัยทั้งการปรับโครงสร้างนโยบายและการเปลี่ยนกรอบคิดทางการเมืองให้เห็นประชาชนเป็นผู้ร่วมสร้างสังคม ไม่ใช่เพียงผู้รับการสงเคราะห์จากรัฐ (เดชสมงคล สาโล, 2568)

สรุปได้ว่า ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังจำเป็นต้องตั้งอยู่บนการบูรณาการความกรุณาเข้ากับวงจรรณโยบายสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระดับกระบวนการ วัฒนธรรมทางการเมือง เครื่องมือเชิงนโยบาย และสถาบันรองรับการออกแบบนโยบายที่รับฟังประสบการณ์ชีวิตจริง เปิดพื้นที่ให้กลุ่มเปราะบางมีส่วนร่วมและยึดหลักความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์ จะช่วยลดความคลาดเคลื่อนระหว่างเจตนานโยบายกับผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ พร้อมทั้งเสริมสร้างความไว้วางใจและความชอบธรรมของรัฐใน



ระยะยาว ภายใต้กรอบการเมืองแห่งความกรุณา นโยบายสาธารณะจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือบริหารจัดการ หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มร่วมกำหนดอนาคตของสังคมอย่างแท้จริง

## องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของนโยบายสาธารณะแบบดั้งเดิมที่ครอบงำการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน โดยนโยบายจำนวนมากถูกออกแบบภายใต้กรอบมาตรฐานเดียว มุ่งเน้นความเป็นถ่วงหน้าและความเสมอภาคเชิงรูปแบบ ขณะเดียวกันกลับมองประชาชนในฐานะผู้รับบริการหรือหน่วยข้อมูลทางสถิติมากกว่าจะมองเป็นมนุษย์ที่มีชีวิต ประสบการณ์ และเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างกัน กรอบคิดเช่นนี้ทำให้กลุ่มเปราะบางจำนวนมากถูกมองไม่เห็นในกระบวนการนโยบาย และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตอกย้ำความเหลื่อมล้ำเชิงผลลัพธ์ แม้นโยบายจะดูเป็นธรรมก็ตาม



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ คือ การเมืองแห่งความกรุณาในฐานะกรอบคุณธรรมสาธารณะที่ช่วยปรับมุมมองของการเมืองและนโยบายสาธารณะให้ยึดโยงกับความเป็นมนุษย์อย่างเต็มมิติ การเมืองแห่งความกรุณาเน้นการมองประชาชนเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีเห็นความเปราะบางและความแตกต่างของชีวิต และให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมเชิงผลลัพธ์มากกว่าความเสมอภาคเชิงนามธรรม แก่นสำคัญของกรอบคิดนี้ คือ การเข้าใจชีวิตจริงของผู้คนก่อนการออกแบบนโยบาย มิใช่การเริ่มต้นจากแบบแผนหรือกรอบเทคนิค



เพียงอย่างเดียว ภายใต้กรอบการเมืองแห่งความกรุณา เครื่องมือเชิงนโยบายจึงต้องเปลี่ยนตามไปด้วย เช่น การร่วมสร้างนโยบาย การรับฟังประสบการณ์ชีวิตจริงของประชาชน และการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มเปราะบางมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบนโยบายที่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างเจตนา นโยบายกับผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ การออกแบบนโยบายที่ยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่ และการเปลี่ยนบทบาทของประชาชนจากผู้รับเป็นผู้กำหนดนโยบายร่วม ไม่เพียงทำให้นโยบายตอบโจทย์ชีวิตจริงมากขึ้น แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันของประชาชนต่อรัฐ ดังนั้น นโยบายที่ดีจึงไม่ได้วัดจากความเป็นทางการของแบบแผนหรือความสวยงามของกระบวนการ แต่ต้องวัดจากความสามารถในการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังในชีวิตจริงของประชาชน

### สรุป

การเมืองแห่งความกรุณาและการออกแบบนโยบายที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังเป็นแนวคิดที่เสนอว่า การใช้อำนาจและการกำหนดนโยบายของรัฐควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเข้าใจความเปราะบางและความแตกต่างของผู้คน และความรับผิดชอบต่อรัฐที่มีต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของประชาชน โดยเน้นย้ำว่าประชาชนไม่ใช่แค่ผู้รับบริการหรือตัวเลขทางสถิติ แต่เป็นมนุษย์ที่มีชีวิต มีเรื่องราว มีข้อจำกัด และมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้น รัฐและผู้กำหนดนโยบายจึงต้องรับฟังและคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้อย่างจริงจังในทุกขั้นตอนของการทำนโยบายสาธารณะ รวมถึงการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และความยืดหยุ่นที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่และสังคม แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า จะละทิ้งหลักความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน หรือโครงสร้างทางการเมืองที่มีอยู่เดิม แต่เป็นการเติมเต็มให้หลักการเหล่านั้นสามารถตอบโจทย์ความเป็นจริงของสังคมได้ดีขึ้นและลึกซึ้งมากขึ้น การเมืองแห่งความกรุณาจึงเป็นกรอบความคิดที่สำคัญในการพัฒนาการเมืองและนโยบายสาธารณะ เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน เสริมสร้างความชอบธรรมของรัฐ และผลักดันให้เกิดการพัฒนาสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังอย่างแท้จริงและยั่งยืน

### เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานสื่อสารสังคม. (2568). *Policy Co-Creation Lab – ห้องสร้างนโยบายร่วม*. สืบค้น 7 มกราคม 2568, จาก <https://www.nationalhealth.or.th/associate/th/162>
- ฉัฐวัฒน์ ชัชวาลย์. (2567). ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ความท้าทายและการปรับตัวสู่ความเท่าเทียม. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(1), 99-114.



- เดชสมงคล สาโล. (2568). *ว่าด้วยความเมตตากรุณากับการเมือง (On compassion and Politics)*. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/d8BfS>
- ธีรวัฒน์ หวังฉัตรจิรกุล. (2568). *ความเหลื่อมล้ำเรื้อรัง กัดกร่อนระบบสวัสดิการสังคม*. สืบค้น 23 ธันวาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/tUVxm>
- เพ็ญพิชญ โปธารมภ์. (2564). *การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษาการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในจังหวัดสระบุรี (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2562). *ธรรมาภิบาลในศาสตร์พระราชา: การทำหน้าที่กับความเมตตากรุณา*. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/frx6G>
- ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2563). ความเหลื่อมล้ำ : แนวคิด สถานการณ์ในประเทศไทย และแนวทางแก้ไข. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(1), 12–23.
- สันทกฤษณ์ บุญช่วย. (2567). การคาดการณ์ผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำนโยบายการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยไปสู่การปฏิบัติ. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 15(2), 145-164.
- สุปรียา หวังพัชรพล. (2563). *Co-Creation: กระบวนการร่วมสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม*. สืบค้น 7 มกราคม 2568, จาก <https://asajournal.asa.or.th/feature19/>
- เสาวรัจ รัตนคำฟู. (2563). *วิกฤตโควิด-19 รัฐต้องเร่งลดช่องว่างดิจิทัล เพื่อความเท่าเทียมในห้องเรียนออนไลน์*. สืบค้น 25 ธันวาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/GoOwc>
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2564). *จิตสาธารณะของพลเมืองในพื้นที่ของความเคลื่อนไหวทางสังคม*. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/OBG8Q>
- Amnesty International Thailand. (2020). *Inequality and Austerity: Our Weak Links in Countering COVID-19*. Retrieved December 23, 2025, from <https://www.amnesty.or.th/en/blog/2020/05/inequality-and-austerity-our-weak-links-in-countering-covid-19/>
- Käpylä, J. & Kennedy, D. (2014). Cruel to care? Investigating the governance of compassion in the humanitarian imaginary. *International Theory*, 6(02), 255-292.
- Niltakan, K. (2025). Exploring the Intersection of Public Policy and Buddhist Philosophy in Thailand's Social Welfare System. *Journal of Exploration in Interdisciplinary Methodologies (JEIM)*, 2(2), 1-10.